

УДК 344.14

Курилюк Ю. Б., к.ю.н., офіцер Департаменту охорони державного кордону Адміністрації Державної прикордонної служби України

Кримінальне покарання за порушення правил несення прикордонної служби

Стаття присвячена аналізу санкції ст. 419 КК та покаранню, що нею передбачене. Визначено недоліки досліджуваної статті та аргументовано необхідність її доповнення альтернативним основним покаранням у виді штрафу із обов'язковим додатковим покаранням — позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

Ключові слова: покарання, санкція, порушення правил, прикордонна служба.

Статья посвящена анализу ст. 419 УК и наказания, которое ей предусмотрено. Определены недостатки исследуемой санкции и аргументирована необходимость ее дополнения альтернативным наказанием в виде штрафа с обязательным дополнительным наказанием — лишение права занимать некоторые должности или заниматься некоторой деятельностью.

Ключевые слова: наказание, санкция, нарушение правил, пограничная служба.

This topic is devoted to analysis of the Article 419 of the CC and punishment, which is covered by it. The defects of the researched sanction are determined and the necessity of its supplement by the alternative punishment in the form of penalty with subsequent punishment — deprivation of right to take some positions or to practice some activity is argued.

Key words: punishment, sanction, violation of the rules, Border Guard.

Постановка проблеми. Правова реакція держави на злочинні діяння проявляється не тільки у визначенні в КК того, яке саме суспільно небезпечне діяння є злочином, але і в установленні покарання до осіб, які його вчинили, з метою їх виправлення, а також запобігання вчиненню як ними, так і іншими особами нових злочинів. З наукової точки зору доволі однотайним є твердження про те, що покарання є «найбільш суворим та радикальним заходом державного реагування на вчинений злочин» [1, с. 477].

На теперішній час система покарань за чинним КК є достатньо розгорнутою та містить 12 різних видів покарань. Деякі ж науковці відстоюють думку про те, що законодавчий перелік видів кримінальних покарань є дещо ширшим та включає у себе не 12, а 17 видів покарань, та пропонують покарання у виді «позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю» і «позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу» вважати різними видами покарань [2, с. 49].

Найперший висновок, який можна зробити з положень ст. 51 КК, це те, що законодавцем визначено виключну систему покарань, розміщених (систематизованих) у порядку їх зростаючої суворості. Таку побудова сучасної системи покарань — від менш суворого покарання до більш суворого — Т.А. Денисова визнає однією з найбільш суттєвих її особливостей [3, с. 176]. При цьому слід відмітити, що в кримінальному законі відсутня норма, яка надавала би визначення «система покарань». Не має з цього приводу єдності й у теорії кримінального права.

Так, С.І. Селецький під системою покарань розуміє встановлений КК обов'язковий для суду вичерпний перелік видів покарань, розміщений у певному порядку — залежно від

ступеня їх тяжкості [4, с. 89]. Дещо схожим є визначення, надане Р.В. Верешою, яким визначено, що система покарань — це визначені у кримінальному законі види покарань, які розташовані відповідно до ступеня їхньої тяжкості (суворості) [5, с. 242]. Однак такі визначення не відповідають етимологічному та філософському розумінню категорії «система». До прикладу, відповідно до Етимологічного словника української мови слово «система» походить від грецької мови та означає «сполучення, організація, лад» та «ставлю разом, об'єдную» [6, с. 244]. З філософської точки зору система трактується як «сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють стійку цілісність» [7, с. 407].

Тому слід погодитись з позицією О.П. Рябчинської, яка визначає систему покарань як впорядковану за ступенем суворості сукупність взаємодіючих та взаємозумовлених видів покарань і їх підсистем, передбачених у КК, що забезпечують диференціацію покарання на правотворчому рівні та їх індивідуалізацію на правозастосовному рівні з метою створення належних і достатніх правових умов для досягнення мети кримінального покарання відповідно до принципів кримінального права та кримінально-правової політики [8, с. 6]. Це визначення не тільки узгоджується з філософським та етимологічним розумінням «системи» та її властивостей, але і розкриває мету системи покарань.

Водночас слід наголосити, що система покарань має тісний взаємозв'язок із системою санкцій, завдяки якому до останніх можуть бути включені лише ті види покарань і лише у тих розмірах, що встановлені системою покарань. Так само, як наголошує Т.А. Денисова, не є тотожною цим двом категоріям категорія «кримінальної відповідальності», але вони є взаємопов'язані і взаємозалежні [3, с. 136].

Поняття кримінальної відповідальності безсумнівно ширше поняття покарання. Про їх нетотожність та одночасний нерозривний зв'язок підкреслюється самим текстом кримінального закону України. Зокрема ч. 1 ст. 75 КК закріплена можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності, якщо суд дійде до висновку про її вправлення без відбування покарання.

Тому, проведення дослідження кримінальної відповідальності за будь-яке суспільно небезпечне діяння зумовлює необхідність дослідження особливостей покарання за його вчинення, що, водночас, нерозривно пов'язане із санкцією. Не винятком буде й злочин, що передбачений ст. 419 КК.

Водночас на сьогодні не існує наукових публікацій, що піддавали б аналізу санкцію ст. 419 КК та покарання, яке нею визначене. Вирішенню цього завдання присвячена ця стаття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок щодо висвітлення загальних аспектів кримінальних покарань і санкцій зробили Ю.В. Баулін, Т.А. Денисова, О.О. Книженко, Н.А. Орловська, Ю.А. Пономаренко, О.П. Рябчинська, В.В. Сташис, П.В. Хряпінський та ін. Особливості кримінальної відповідальності за порушення правил несення прикордонної служби в різні роки мали фрагментарне дослідження у працях таких українських вчених-юристів, як: Г.М. Анісімов, В.П. Бодаєвський, С.І. Дячук, М.І. Карпенко, Т.Б. Ніколаєнко, М.І. Панов, М.І. Хавронюк та ін.

Викладення основного матеріалу. В Особливій частині КК більшість, в залежності від кількості видів основних покарань, складають альтернативні санкції, що вміщують два і більше видів основних покарань. Н.А. Орловська, проводячи комплексне дослідження кримінально-правових санкцій, нарахувала 435 таких санкцій [9, с. 194]. Решта — це безальтернативні санкції або ж одиничні, що вміщують тільки один вид основного покарання.

Безальтернативні санкції як вид санкцій статей (частин статей) Особливої частини кримінального закону, передбачають покарання за вчинення злочину, що містять позбавлення волі на визначений строк і відповідають, здебільшого, тяжким та особливо тяжким злочинам [9, с. 193–194]. До цього переліку безальтернативних входить санкція ст. 419 КК, оскільки передбачає покарання тільки у виді позбавлення волі на строк від 3 до 8 рр.

Детальний аналіз Розділу XIX Особливої частини КК показує, що з 34 статей, включених до нього, 18 — передбачають настання тяжких наслідків, що карається позбавленням волі на різний термін. Рівно половина з останніх передбачають нижню межу цього покарання 3 роки, чотири — 5 р., одна — 2 р. та у трьох — нижня межа не вказується. Максимальна ж межа позбавлення волі «скаче» від 2 до 15 р. Альтернативою позбавленню волі з цієї категорії санкцій мають місце тільки п'ять, з яких 3 — це тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, а також по одному — службовому обмеженню військовослужбовців (до 2 р.) і обмеженню волі (від 2 до 5 рр.). На наше переконання, така різна оцінка законодавцем суспільно небезпечних діянь, що спричиняють тяжкі наслідки, є доволі дискусійною.

Беззаперечно найбільш суворими покараннями визнаються покарання, які в тій чи іншій мірі обмежують можливість засудженого вільно пересуватись по території України й обирати місце свого проживання та тимчасового перебування. Обмеження права на особисту свободу при відбуванні цих покарань здійснюються через ізоляцію засудженого від суспільства [10, с. 175]. Водночас слід враховувати, що за роки перебування в місцях позбавлення волі, знаходячись у специфічному оточуючому середовищі, засуджені набувають безліч негативних навичок та установок продовжувати злочинну діяльність у майбутньому. Проведені дослідження засвідчують, що засуджені до позбавлення волі, особливо на термін більше 8 — 10 рр., поступово деградують в особистісно-моральному відношенні, ними втрачаються соціально-корисні зв'язки, розпадаються сім'ї [11, с. 151].

Тому сьогодні перед законодавцем і судом стоїть вельми складний вибір між розумінням ефективних засобів покарання, альтернативних позбавленню волі та розумінням того, що застосування покарань, пов'язаних з ізоляцією особи від суспільства, є небажаною [8, с. 1]. За нинішніх умов потребують широкого застосування санкцій, де вказані альтернативи позбавленню волі [12, с. 234].

Виходячи з цього, найбільш явний недолік санкції ст. 419 КК, полягає у її безальтернативності, що обмежує суд в індивідуалізації покарання, що полягає в обранні оптимальної його міри, тобто такої, яка з урахуванням особливостей вчиненого діяння та особи винного є необхідною і достатньою для виправлення особи та попередження нових злочинів (ст. 65 КК).

Рішення про альтернативність/безальтернативність санкції повинно базуватись за ступенем суспільної небезпечності. У цьому сенсі чим більш тяжким є злочин, тим «коротша» санкція за кількістю покарань; чим менше типовий ступінь суспільної небезпеки, тим ширше спектр засобів впливу на винну особу [13, с. 448]. У зв'язку з цим, враховуючи той факт, що злочинне порушення правил несення прикордонної служби є тяжким злочинном, це дозволяє включити до її санкції хоча б ще одне альтернативне покарання.

Водночас, вже доведено, що чим ширше межі санкції, тим точніше можна забезпечити інтереси підсудного, тим більшими є можливості судового розсуду, тим, зрештою, краще реалізуються принципи гуманізму та індивідуалізації покарання.

Однак потрібно пам'ятати про необхідність обмежувати можливе судове свавілля та межі індивідуалізації, тобто про оптимальне визначення розмірів покарання відповідно до принципів гуманізму, законності та рівності осіб перед законом. Отже самі по собі санкції з широкими чи вузькими межами не є оптимальними.

Т.А. Денисовою запропоновано в санкції статті визначити межі розміру покарання, зокрема, у виді позбавлення волі за допомогою коефіцієнта, а саме, щоб межі були рівновіддалені від медіани (середнього) розміру покарання приблизно в 1,2 рази. Такий приблизно рівний коефіцієнт пропорційності надасть можливість дещо уніфікувати законодавство, усунути невиправданий різнобій у розмірах покарання, спростить законодавцеві побудову санкцій і означатиме системно-поступове збільшення меж санкцій від мінімальних за злочини невеликої тяжкості до більш широких за особливо тяжкі [3, с. 151].

Спираючись на вказане положення слід наголосити на ще одному недоліку, який впливає із санкції досліджуваної нами статті, що полягає у доволі широких її межах. Законодавець, встановивши межі позбавлення волі на строк від 3 до 8 рр., надав широкий розрив між нижньою і верхньою межами покарання (5 р.).

Аналогічний розрив між нижньою та верхньою межами санкцій законодавцем передбачено ще у 26 санкціях Розділу XIX Особливої частини КК, а 16 санкцій передбачають і ще більший розрив – від 7 до 10 рр., покладаючи доволі широку межу для судового розсуду, який за своєю сутністю обмежений правосвідомістю суддів.

Майже в усій літературі, яка визначає поняття «судового розсуду», відмічається, що він являє собою вибір одного з декількох рішень в межах, що встановлені законом, тобто в межах формальної законності. Крім того, практично загальноновизнаним вважається необхідним встановлення певних обмежень судового розсуду щодо вибору виду та розміру покарання [14, с. 9–10], а тому, на нашу думку, більш доцільним буде звужити межі санкції ст. 419 КК України та передбачити покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 8 рр.

Формування змісту санкції в плані вибору виду покарання корелюється зі специфікою виду злочину через категорію, до якої цей вид злочину відноситься [11, с. 450]. У супереч цьому, санкція досліджуваної нами статті ніяким чином не відображає специфіку злочину, передбаченого ст. 419 КК, що віднесено до злочинів проти встановленого порядку несення прикордонної служби (військових злочинів). Не зважаючи на те, що система покарань, закріплена ст. 51 КК, включає у себе доволі значний перелік покарань, що можуть застосовуватись до військовослужбовців або службових осіб (спеціальних суб'єктів злочину), жодне з них законодавцем у санкції ст. 419 КК не передбачене. На нашу думку, такий стан справ порушує принцип індивідуалізації покарання.

Схожою є позиція М.І. Хавронюка, який звертає увагу на те, що санкції не усіх статей, в яких йдеться про вчинення злочину спеціальним суб'єктом – службовою особою, передбачають покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади. Автор підтримує позицію про включення цього виду покарання як основного альтернативного до санкцій ст.ст. 154, 159, 160, 167 КК та багатьох інших, а також про визначення покарання у виді позбавлення права займатися певною діяльністю у санкціях ч. 2 ст. 134, ч. 2 ст. 142, ч. 2 ст. 144, ст. 287 КК як додаткового обов'язкового покарання [15, с. 103–104].

Звертаючись до практики застосування санкції ст. 419 КК встановлено, що з 52 вивчених нами судових рішень, винесених за результатами розгляду кримінальних справ, порушених упродовж 2002 – 2012 рр. за ознаками складу злочину, перед-

баченого ст. 419 КК, жодна особа не була піддана покаранню у виді реального позбавлення волі, п'ять осіб суд звільнив від покарання у наслідок акту амністії, 25 – призначив покарання, звільнивши від його відбування з випробуванням, і лише 22 – засудив до реального відбування покарання, що не пов'язане з позбавленням волі (17 покарань у виді службового обмеження для військовослужбовців, 2 – тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, 2 – штрафу й 1 – арешту).

Звісно, існує думка про те, що тримання у дисциплінарному батальйоні та арешт, відповідно до ст. 72 КК, фактично прирівнюються до позбавлення волі на певний строк, оскільки вказується, що одному дню позбавлення волі відповідають один день тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або арешту [10, с. 175]. Однак, на нашу думку, проводити будь-яку аналогію останніх з позбавленням волі навряд чи доречно, адже, за такого підходу, позбавлення волі можна прирівняти і до штрафу. Відомо, що нещодавно законодавець надав можливість заміни штрафу позбавленням волі, а також навпаки – позбавлення волі штрафом, встановивши так звану «розцінку за свободу», що становить 136 грн. за один день волі (ст. 53 КК). З іншого ж боку, різні режими, встановлені у місцях, де виконуються ці покарання для військовослужбовців, а також специфічність кримінально-правових заходів, що до них застосовуються, вигідно вирізняють покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні та арешту (на гауптвахті) від позбавлення волі.

Виходячи з вищенаведеного, як нам здається, ті поодинокі випадки (менше 1 %), в яких суди застосували до прикордонників арешт і тримання у «дисбаті» за вчинення злочину, передбаченого ст. 419 КК, хоча за своїм змістом обмежують можливість засуджених тимчасово перебувати та вільно пересуватись, їх не можна прирівнювати до позбавлення волі, а призначення ще менш суворих покарань свідчать про неефективність санкції цієї статті.

У зв'язку з цим також виникають прості запитання:

– чому суди у 58 % випадках розгляду справ досліджуваної категорії не застосовують до винних реального покарання, а якщо призначають його, то застосовують види покарань, що не передбачені санкцією ст. 419 КК?

– чому суди звільняють 48 % осіб від відбування призначеного покарання з випробуванням?

Саме наявність таких запитань підтверджують вищенаведену недосконалість санкції досліджуваної нами статті, що полягає у: (1) відсутності альтернативного покарання, що не пов'язане з позбавленням волі, та (2) не врахуванні покаранням специфіки злочину, передбаченого ст. 419 КК.

Як ми вже відмічали, наявна санкція розглядуваної статті передбачає покарання тільки у виді позбавлення волі, а тому, у випадках коли суд, розглядаючи матеріали кримінального провадження та дійшовши до висновку про можливість виправлення особи без ізоляції від суспільства, змушений звертатись до положень Загальної частини КК. Більш того, основна частина із призначених судами покарань – так звані «спеціальні» (86 %), що характеризують особливий характер вчиненого злочину та дозволили його індивідуалізувати (службове обмеження для військовослужбовців та тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців). Крім того, у п'яти випадках суд застосував додаткове спеціальне покарання у виді позбавлення засуджених військовослужбовців військових звань і це, на нашу думку, є вірним, оскільки кумулятивність санкції, як відмічає Н.А. Орловська, це намагання не тільки посилити каральний вплив

покарання, але і відмітити його специфічну спрямованість [13, с. 452].

Тож, як видно, суди визнаючи винними осіб у вчиненні злочину, передбаченого ст. 419 КК, призначають більш м'яке покарання, ніж передбачене законом, а також індивідуалізують покарання, враховуючи особу винного – військовослужбовця. За таких обставин, слід відмітити позицією П.Л. Фріса, який стверджує, що зіставлення судової й законодавчої депеналізації є надійним індикатором оцінки останньої. Так, якщо судова депеналізація фіксує суттєве зменшення розміру та виду покарань, порівняно з нормативною, це повинно стати сигналом («червоною картою») необхідності корегування закону в бік пом'якшення покарання [16, с. 31].

Висновки. Проведене нами дослідження дає вагомі підстави запропонувати доповнити санкцію ст. 419 КК альтернативним основним покаранням у виді штрафу від 10 до 20 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Наш вибір цього покарання обумовлений перш за все тим, що такі покарання як громадські та виправні роботи не можуть бути застосовані до прикордонників-військовослужбовців, а службове обмеження для військовослужбовців та арешт, на наше глибоке переконання, не можуть бути призначені за злочини, що спричиняють тяжкі наслідки. Щодо покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні, то воно не може бути застосоване до українських прикордонників, адже в Держприкордонслужбі України вже досить тривалий час проходять службу виключно військовослужбовці військової служби за контрактом.

Найбільш оптимальним як основне альтернативне покарання у санкції ст. 419 КК України ми вважаємо саме штраф. З набранням чинності 17 січня 2012 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності», на нашу думку, перестала бути актуальною позиція деяких науковців щодо неможливості поєднання покарання у виді штрафу як альтернативу позбавленню волі. Так, Н.А. Орловська відмічає, що вирішення питання про альтернативність санкції на законодавчому рівні повинно базуватись, перш за все, на створенні таких поєднань покарань, які б відповідали їх систематизації за ступенем суворості (ст. 51 КК), що, вочевидь, виключає поєднання в одній санкції видів покарань з самого початку і самого кінця їх переліку [13, с. 198].

Ми переконані, що після проведеного законодавцем у 2011 році чи не найбільш істотного реформування у системі покарань, штраф, як один з видів покарань, став одним із головних засобів протидії злочинності. Про таку значимість свідчить вже той факт, що наявність штрафу в санкціях статей Особливої частини КК стала одним із критеріїв класифікації злочинів за ступенем тяжкості. Як відмічає Ю.А. Пономаренко, після реформи 2011 року штраф вже визнається найменш суворим видом покарання тільки формально. Хоча місце цього виду покарання в системі покарань й лишилося незмінним, але його співвідношення з іншими елементами цієї системи переглянуті в бік посилення суворості даного виду покарання [17, с. 5, 38]. Також слід погодитись і з позицією О.П. Рябчинської, яка також відмічає «несправедливим» визнання законодавцем покарання у виді штрафу найменш суворим видом, оскільки це покарання обмежує право власності, яке визнається або одним із громадянських (абсолютних) або, принаймні, одним з провідних економічних прав людини [10, с. 180].

Водночас, таке покарання, у нашому випадку, слід поєднати із додатковим покаранням у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років. Це пов'язано із тим, що злочин, передбачений ст. 419 КК, за своїм

характером вчиняється у зв'язку із заняттям певною діяльністю чи за посадою — несенням прикордонної служби у складі наряду з охорони державного кордону України. Така кумулятивність санкції дозволяє розкрити специфіку злочину, а також індивідуалізувати покарання по відношенню до військовослужбовців прикордонного відомства.

Крім того, на нашу думку, оскільки досліджуваний злочин є тяжким та з матеріальним складом, у кожному випадку суд постановляючи рішення повинен вирішити питання про можливість застосування до винної особи покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Українське кримінальне право. Загальна частина: підруч. / [П.С. Берзін, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров та ін.]; за заг. ред. В.О. Навроцького. — К.: Юрінком Інтер, 2013. — 712 с.
2. Маляренко В.Т. Про покарання за новим Кримінальним кодексом України. — К.: Правова ініціатива, 2003. — 156 с.
3. Денисова Т.А. Покарання: кримінально-правовий, кримінологічний та кримінально-виконавчий аналіз: моногр. / А.Т. Денисова. — Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2007. — 288 с.
4. Селецький С.І. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / С.І. Селецький. — К.: ЦУЛ, 2012. — 180 с.
5. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Р.В. Вереша. — К.: Алерта, 2014. — 352 с.
6. Етимологічний словник української мови [у 7 т.] / Редкол.: О.С. Мельничук (голов. ред.), В.Т. Коломієць, Т.Б. Лукінова [та ін.]. — Т. 5: Р — Т / Уклад.: Р.В. Болдирев [та ін.]. — К.: Наук. думка, 2006. — 704 с.
7. Філософія: навч. посіб. / [Л.В. Губерський, В.П. Андрущенко та ін.]; за ред. І.Ф. Надольного. — 7-ме вид., стер. — К.: Вікар, 2008. — 534 с.
8. Рябчинська О.П. Теоретико-правові засади функціонування системи покарань в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 — Класич. приват. ун-т / О.П. Рябчинська. — Запоріжжя, 2013. — 40 с.
9. Орловская Н.А. Уголовно-правовые санкции: проблемы определения, классификации и функционального анализа: моногр. / Н.А. Орловская — О.: Юр. літ., 2010. — 296 с.
10. Рябчинська О.П. Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови: моногр. / О.П. Рябчинська. — Запоріжжя: Акцент Інвест-тренд, 2013. — 448 с.
11. Лукашевич В.Г. Поновлення справедливості як функція кримінального покарання за злочини проти життя та здоров'я особи (порівняльний міжнародно-правовий аналіз) / В.Г. Лукашевич // Вісник Запорізького держ. ун-ту. Юрид. науки. — 2004. — № 1. — С. 150—156.
12. Денисова Т.А. Санкції та покарання: збалансованість проти репресії / Т.А. Денисова // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 11—12 жовтня 2012 р.). — Х.: Право, 2012. — С. 230—234.
13. Орловская Н.А. Основания и принципы построения уголовно-правовых санкций: моногр. / Н.А. Орловская. — О.: Юр. літ., 2011. — 624 с.
14. Севастьянов А.П. Пределы судебного усмотрения при назначении наказания: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 — Красноярский гос. ун-т / А.П. Севастьянов. — Красноярск, 2004. — 24 с.
15. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. — К.: Істина, 2004. — 504 с.
16. Фріс П.Л. Нариси історії кримінально-правової політики України: моногр. / П.Л. Фріс. — К.: Атіка, 2005. — 124 с.
17. Пономаренко Ю.А. Штраф як вид покарання у кримінальному праві України (за результатами реформи 2011 р.): наук. нарис / Ю.А. Пономаренко. — Х.: Право, 2012. — 80 с.